

FINNA-HANKKEEN PROJEKTISUUNNITELMA VUODELLE 2015

FINNA-HANKKEEN PROJEKTISUUNNITELMA VUODELLE 2015	1
VERSIOHISTORIA	2
SANASTO	2
YLEISKUVA	4
PROJEKTIN TAVOITE	4
PROJEKTIN TEHTÄVÄT.....	5
PROJEKTIN TUOTOKSET	8
PROJEKTIN RAJAUS.....	9
PROJEKTIN YMPÄRISTÖ	9
KESKEISET TOIMIJAT JA SIDOSRYHMÄT	9
LOPPUTULOKSEN YMPÄRISTÖ.....	10
RIIPPUVUUDET MUISTA PROJEKTEISTA	12
PROJEKTIORGANISAATIO JA RESURSSIT	13
HALLINTO JA PÄÄTÖKSENTEKO	13
PROJEKTIORGANISAATIO, ROOLIT JA VASTUUT	14
OHJAUSMENETTELYT.....	14
PROJEKTIN ROOLIT JA VASTUUT.....	14
PROJEKTIIN OSALLISTUVAT KANSALLISKIRJASTON TYÖNTEKIJÄT VUONNA 2015.....	16
PROJEKTIN SUORITUSTAPA JA TYÖMENETELMÄT	16
DOKUMENTOINTI JA TYÖMENETELMÄT.....	16
LAADUNVARMISTUS.....	17
PROJEKTIN SEURANTA.....	18
MUUTOKSEN HALLINTA	18
VIESTINTÄ	18
PROJEKTIN TYÖPAKETIT	19
TYÖPAKETTIMALLIN PERIAATTEET	19
TYÖPAKETIT JA NIIDEN VASTUUHENKILÖT	19
PROJEKTIN RISKIT JA NIIHIN VARAUTUMINEN.....	20
RISKIANALYYSI	20
LIITTEET	21
LIITE 1: TYÖPAKETTIKUVAUS (MYÖHEMMIN).....	21
LIITE 2: TYÖPAKETTISUUNNITELMAT JA EDISTYMISEN SEURANTA (MYÖHEMMIN)	21

Kirjastoverkkopalvelut

Versiohistoria

7.11.2014	versio 0.5
30.1.2015	versio 1.0
8.3.2015	versio 1.1

Sanasto

AHAA-hanke

AHAA-hankkeessa luodaan arkistojen yhteinen hakemistopalvelu, joka kattaa erityyppisen aineiston kuvailutiedot. Aineistot voivat olla sekä perinteisiä että digitaalisia. Palvelu tarjoaa arkistoille työkalun aineistojen kuvailu- ja järjestämisprosessin tueksi sekä erilaisia raportointitoimintoja sekä mahdollisuuden rakentaa uusia palveluita hakemistopalveluun talletettujen tietojen perusteella. Lisäksi palvelu tarjoaa tukea loppukäyttäjän tuottamalle kuvailutiedolle. Hakemistopalvelu toimii Kansallisen digitaalisen kirjaston taustajärjestelmänä ja se hyödyntää KDK:n tarjoamia palveluja.

Finna

Finna-palvelussa on kaksi erillistä palvelua: kansallinen näkymä ja organisaationäkymät. Osoitteessa www.finna.fi oleva kansallinen näkymä kokoaa kirjastojen, arkistojen ja museoiden aineistot samaan hakuliittymään haravointi ja indeksointi-palvelun avulla. Haravoitua aineistoa välitetään myös Europeana-hakuportaaliin erillisen Formula-palvelun kautta. Organisaationäkymä-palvelu tuottaa osallistuville organisaatiolle työkalun ja infrastruktuurin, jonka avulla ne voivat luoda omiin tarpeisiinsa räätälöityjä hakuliittymiä. Tässä he voivat käyttää hyödykseen Finnaan haravoitua aineistoa ja näkymien luomiseen tarkoitettuja työkaluja. Finnan näkymät ovat loppukäyttäjille tarkoitettuja verkkopalveluja.

Finna-hanke (ent. KDK-asiakasliittymä)

Hankkeessa kehitetään arkistojen, kirjastojen ja museoiden yhteistä verkkopalvelua Finnaa osana Kansallinen digitaalinen kirjasto (KDK) -hanketta.

Finna-indeksi

Sisältää Finnaan haravoidut arkistojen, kirjastojen ja museoiden metatiedot.

Hallintaliittymä

Käyttöliittymä, jolla Finnaan osallistuvat organisaatiot ylläpitävät Finnan näkymiä

Keskitetty indeksi

Keskitetty indeksi on laaja elektronisen aineiston eli pääasiassa e-lehtien ja e-kirjojen indeksi. Se sisältää sekä avointa että lisensioitua aineistoa. Tällä hetkellä keskitettynä indeksinä käytetään Primo Central Indexiä.

KDK-PAS

Kansallisen digitaalisen kirjaston pitkäaikaissäilytysratkaisu on tarkoitettu digitaalisten kulttuuriperintöaineistojen hyvin pitkän ajan säilyttämiseen. Säilyttäminen sisältää bittien säilyttämisen sekä niiden todellisen käyttökelpoisuuden varmistamisen yli tiedostomuotojen, ohjelmistojen, laitteistojen ja organisaatioiden muutosten. KDK-PAS:n toteuttaa CSC. KDK-PAS:n käyttö edellyttää, että aineisto on

Kirjastoverkkopalvelut

hyväksyttävässä tiedostomuodossa, siitä on riittävästi metadataa ja että siihensirrettävä aineisto on muodostettu määrämuotoisiksi paketeiksi. Aineistojen omistus säilyy siirtävällä organisaatiolla; aineiston hoidosta ja siihen liittyvästä työnjaosta sovitaan aina erityisellä säilytys sopimuksella.

Melinda

Melinda on kansallinen metatietovaranto ja kirjastoille tarkoitettu **palvelu**. Se kokoaa kirjastoaineistojen kuvailevat metatiedot yhteen paikkaan ja tarjoaa ne hyödynnettäviksi yhdestä paikasta. Tietojen keskittäminen säästää työtä ja kustannuksia kirjastoissa sekä mahdollistaa asiakkaiden paremman palvelemisen.

Museo 2015

Museo 2015 on valtakunnallinen museoiden yhteishanke, joka tuottaa työkaluja museokokoelmien sähköisen kokoelmahallinnan käyttöön ja kehittämiseen. Tulokset mahdollistavat kokoelma-aineistojen saatavuuden, näkyvyyden, monipuolisen käytön ja niiden tuottaman lisäarvon kasvun. Museo 2015 tekee yhteistyötä Kansallisen digitaalisen kirjaston (KDK) ja siihen liittyvien museoiden kanssa. Hanke myös ylläpitää Museoiden Finna -näkyä osoitteessa museot.finna.fi.

Nelli

Nelli on kansallinen kirjastojen tiedonhaku järjestelmä. Se on käytettävissä yliopisto- ja ammattikorkeakoulukirjastoissa sekä yleisissä kirjastoissa. Portaalin ylläpidosta ja koulutuksesta vastaa Kansalliskirjaston Kirjastoverkkopalvelujen Nelli-toimisto.

ONKI-palvelu

Kansallinen ontologiapalvelu julkaisee ontologioita, joita voidaan käyttää eri sovelluksissa. ONKI-palvelulla on neljä käyttäjäryhmää: 1) ontologioiden kehittäjät, jotka käyttävät palvelua kehitettävän ja kehitykseen liittyvien muiden ontologioiden selailuun; 2) indeksoijat, jotka käyttävät palvelun ontologioita sisällönkuvailussa; 3) sovelluskehittäjät, jotka käyttävät ontologioita rajapintojen kautta luodessaan sovelluksia, jotka hyödyntävät ontologioilla kuvailtuja aineistoja; ja 4) loppukäyttäjät, jotka käyttävät ONKIa välillisesti sovelluskehittäjien sovellusten kautta.

RDA

RDA- projektin tavoitteena on uudistaa kuvailua ja metatiedon rakennetta kirjastosektorilla. Tarkoituksena on vastata digitaalisen toimintaympäristön ja julkaisemisen uusien muotojen asettamiin vaatimuksiin tietoa-aineistojen kuvailemiselle, esittämiseksi ja käytölle verkossa. Projekti liittyy kansainväliseen kirjastoalan kehitykseen, jossa kirjastoala uudistaa parhaillaan standardejaan ja formaattejaan taatakseen metatiedon yhteentoimivuuden ja linkitettävyyden.

SFX

Linkitys järjestelmä, jonka avulla Primo Centralista saadut hakutulokset voidaan liittää elektroniseen aineistoon eli kokotekstiartikkeleihin. Sen avulla Finnan loppukäyttäjä saa suoraan luettavaksi oman organisaationsa lisensoimia tieteellisiä artikkeleita.

Voyager

Voyager on Ex Libriksen toimittama integroitu kirjasto järjestelmä, jota käytetään Linnea2- ja AMKIT-konsortioiden kirjastoissa: kaikki yliopistokirjastot, eräät erikoiskirjastot (mm. Eduskunnan kirjasto, Tilastokirjasto ja Varastokirjasto), sekä kahta lukuunottamatta kaikki ammattikorkeakoulujen kirjastot. Lisäksi Voyager toimii Fennica-, Viola- ja Arto-tietovarantojen taustajärjestelmänä.

Kirjastoverkkopalvelut

VuFind

VuFind on Villanovan yliopistossa kehitetty avoimen lähdekoodin käyttöliittymä, jota käytetään Finnassa.

Yleiskuva

Projektin tavoite

Kansallisen digitaalisen kirjaston asiakasliittymä Finna on osa Kansallinen digitaalinen kirjasto (KDK) hanketta, joka on opetus- ja kulttuuriministeriön toimialatasoinen sisältö- ja palvelukokonaisuus. Sen perustan muodostavat arkistot, kirjastot ja museot sekä kulttuuriperintöaineistoa säilyttävät muut organisaatiot ja näiden tietoteknisistä ratkaisuista vastaavat toimijat. Kansallisella digitaalisella kirjastolla on useita liittymäkohtia tutkimuksen tietoaaineistoja tallentaviin, hallinnoiviin, välittäviin ja säilyttäviin organisaatioihin.

Finna on arkistojen, kirjastojen ja museoiden yhteinen palvelu. Kansalaiset, koululaiset, opiskelijat, opettajat, tutkijat ja erilaiset muut käyttäjäryhmät saavat käyttöönsä monimuotoisia digitaalisia aineistoja yhden palvelun, Finnan, kautta. Aineistot voivat olla kuvia, karttoja, musiikkia, lehti- tai kirja-aineistoja – aineistoja, joita kirjastot, arkistot ja museot tarjoavat asiakaskuntansa käyttöön.

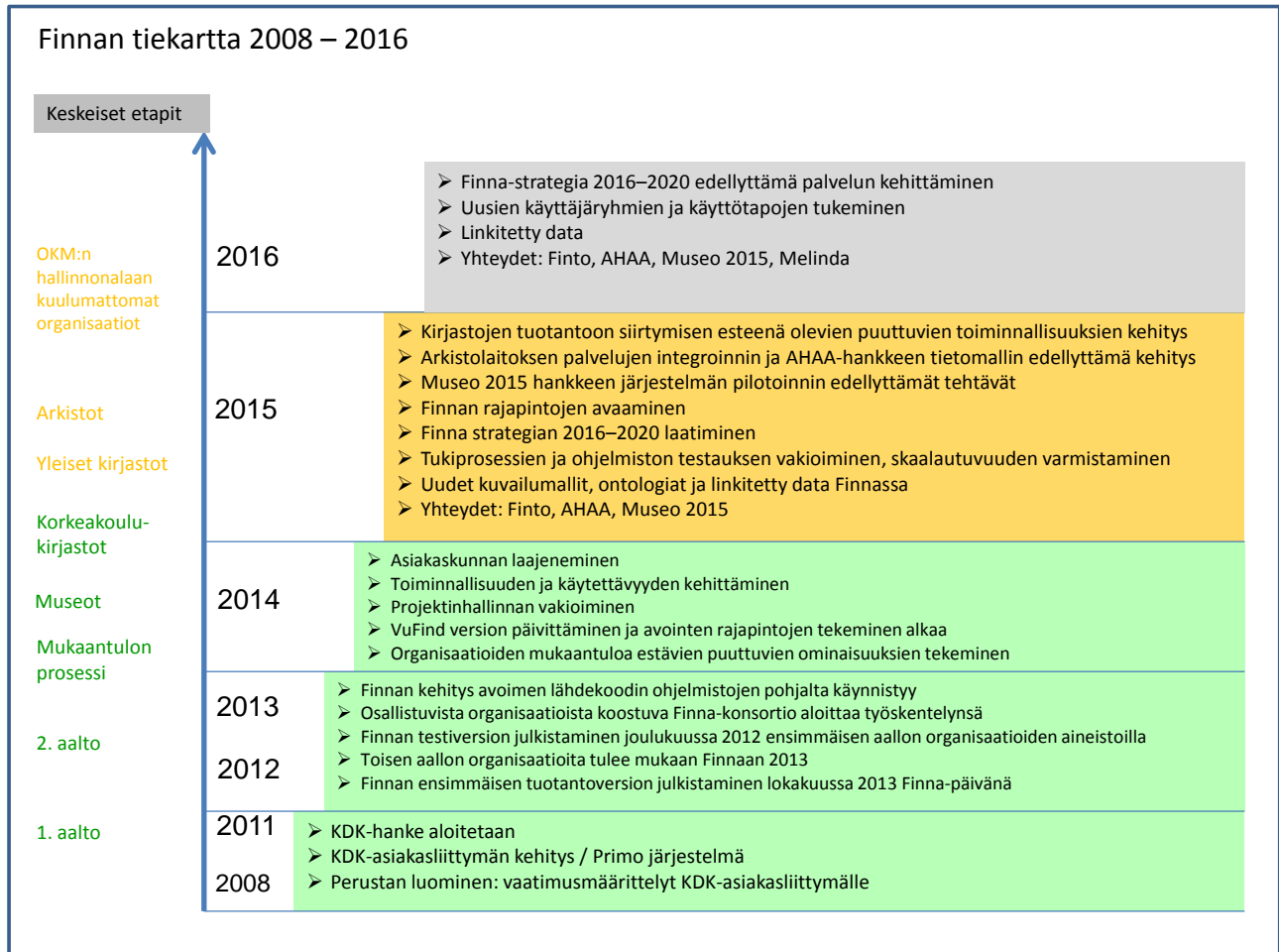
Avainsana Finnan kehittämisessä on avoimuus. Avoimuus toteutuu avoimeen lähdekoodiin perustuvassa ohjelmistoratkaisussa, joka helpottaa Finnan integrointia muihin palveluihin tai muihin paikallisiin ratkaisuihin. Avoimen datan rajapintojen kehittäminen ja metadatan avaaminen on kehittämiskohteena vuosina 2014-2015. Avoin kehittäminen mahdollistaa uudenlaista vuorovaikutusta kirjastojen, arkistojen ja museoiden kanssa ohjelmistokehitykseen ja sen painopisteisiin liittyen. Vuorovaikutteiset viestintäratkaisut tukevat tiedonkulkua erilaisten ryhmien kesken.

Projektin tavoitteena on:

- toteuttaa jatkuvasti kehittyvä arkistojen, kirjastojen ja museoiden asiakkaille suunnattu hakupalvelu
- integroida arkistojen, kirjastojen ja museoiden järjestelmien palveluita Finnaan (esim. lainauspalvelut, kuvapalvelu)
- edistetään Finnan yhteentoimivuutta kansallisten infrastruktuureiden kanssa (KDK-PAS, TTA, tunnistautumispalvelu, verkkomaksaminen)
- saattaa järjestelmässä oleva kulttuuriaineisto laajemmin hyödynnettäväksi avoimena linkitettyinä datana liittämällä se osaksi kehittyviä infrastruktuureita (esim. ontologiapalvelu, tunnisteet, palveluväylä)
- integroida Finna arkistojen, kirjastojen ja museoiden uudistuviin taustajärjestelmiin ja tukea niiden palvelukonsepteja (AHAA, Museo 2015, Metatietovaranto)
- vähentää päällekkäistä työtä mahdollistamalla sen, että taustajärjestelmien omien käyttöliittymien ylläpidosta luovutaan.

Kirjastoverkkopalvelut

Projektin tehtävät

Kuva 1. Finna-roadmap vuosille 2008–2018.

Tehtävät vuonna 2012

- Konsortion jäsenten kokoaminen vaiheistetusti (1.aalto), yhteyshenkilöiden tarkistus sekä osallistujien roolitus ja yhteisen tavoitetilan luominen
- Projektisuunnitelman, työpakettien sekä vaatimusmäärittelyn tarkistus ja päivitys vuosille 2012 ja 2013: tehtävien vaiheistus ja resursointi
- Finna-järjestelmän kehitystyön alkaminen/jatkaminen ketterää kehitysmenetelmää hyödyntäen kolmen viikon kehitysjaksoina
- Kehityspäällikkö koordinoi avoimen lähdekoodin yhteistyöryhmää, jonka työ käynnistyi syyskuun 2012 alussa
- Hankkeessa käytettävän avoimen lähdekoodin VuFind-hakuliittymän kehitys- ja käyttäjäryhmiin tutustuminen sekä yhteistyön koordinoimisen käynnistys. Vierailu kehittäjien seminaarissa Yhdysvalloissa.
- Hallintaliittymän kehittäminen kirjastojen, arkistojen, ja museoiden omien näkymien muokkauksen ja ylläpidon työkaluksi
- Finna-järjestelmän käytön testaus yhdessä 1. aallon organisaatioiden kanssa. Tavoitteena käyttäjiä osallistava kehitystapa
- Tuotantoon siirtymisen valmistelu 1. aallon kanssa ja beta-version julkaiseminen 17.12.
- Keskitetyn indeksin hankinnan kilpailutus. Päädettiin hankkimaan Primo Central
- Primo Central -indeksin integrointi Finnaan aloitetaan

Kirjastoverkkopalvelut

11. Axiell-järjestelmien (Aurora, Pallas, Origo) rajapintojen toimivuuteen liittyvät kehitys- ja testaustyöt. Työ jatkuu vuonna 2013
12. Europeana-portaalin ja Formula-palvelun markkinointi kirjastoille, arkistoille ja museoille.

Tehtävät vuonna 2013

1. Projektin hallinnoinnin ja ohjausjärjestelmän vakiinnuttaminen
2. Uusien osallistuvien organisaatioiden mukaantulo (2. Aalto).
3. Olemassa olevan toiminnallisuuden laajempi käyttäjätestaaminen ja toiminnallisuuden kehittämisen yhteistyön kehittäminen
4. Primo Central –indeksin ja Finnan yhteentoimivuuden parantaminen
5. Toisen aallon organisaatioiden koulutusten järjestelminen viikoilla 16-17.
6. Finna-päivänä julkaistavan toiminnallisuuden ja aineistokokonaisuuden määrittely ja konseptointi
7. Uuden toiminnallisuuden kehittäminen saadun palautteen perusteella
8. VuFind-hakuohjelmisto päivitetään versioon 2.0. Integrointi kestää arviolta 3-4 kuukautta ja osallistuvien organisaatioiden siirtyminen sen käyttöön tapahtuu Finna-tiimin avustuksella vuoden 2014 puolella.
9. Europeana-portaalia ja Formula-palvelua markkinoidaan kirjastoille, arkistoille ja museoille. Suomalaisen materiaalin määrää Europeanassa on tarkoitus kasvattaa Finnaan liittyvien organisaatioiden ja niiden materiaalien myötä.
10. EU-hankkeen valmistelutyö käynnistetään hakemuksen teolla ja partnerien haulla. Hakemus jätettiin 16.4. ja partnereitamme ovat Moravian Library (Tsekit), Leipzigin yliopistokirjasto (Saksa), Katalonian kirjastokonsortio (Espanja), Baselin yliopiston kirjasto (Sveitsi), Irlannin kansalliskirjasto ja Tsekkien kansallinen tekninen kirjasto (Tsekit)
11. Finnaa esitetään Suomen Akatemian tutkimusinfrastruktuurin osaksi. Esitys/hakemus tehtiin alkuvuonna.
12. Finnan version 1.0 julkistus 22.10.2013 valmistellaan hyvin ja sille pyritään saamaan mahdollisimman paljon julkisuutta.

Tehtävät vuonna 2014

- Finnan kehittäminen korkeakoulukirjastojen tarpeisiin.
- Palvelun kehittäminen yleisten kirjastojen tarpeisiin.
- Verkossa saatavilla olevat aineistot voidaan erottaa Finnassa.
- Aineistojen fyysisen paikantamisen suunnittelu.
- Hakutulosten relevanssin nykytilan arviointi ja ratkaisumallin suunnittelu.
- VuFind2-käyttöönoton aloittaminen.
- Oppilaistosyhteistyön aloittaminen Metropolia amk:n ja Demolan kanssa.
- Kansallisen näkymän konseptin laatiminen.
- Organisaatio- ja sektorinäkymien konseptin ja siihen liittyvän ohjeistuksen laatiminen.
- Mukaantulon prosessin selkiyttäminen.
- Projektinhallinnan käytäntöjen kehittäminen mm. systemaattisella työpaketien seurannalla ja roadmapin selkeyttämisellä.
- Finna-palvelun todellisen käytön seurannan kehittäminen ja raportointi.
- Tutkimuksen tekeminen Finnan soveltuvuudesta tutkijoiden työprosessiin.
- Estettömyyden parantaminen.
- Europeana-kampanjan toteuttaminen.
- Finna-päivänä juhlistustilaisuuden järjestäminen osallistuville organisaatioille ja ensimmäisen käyttäjäfoorumien tapaamisen järjestäminen loppukäyttäjille.
- Finna-strategian 2017–2020 laatimisen aloittaminen.

Kirjastoverkkopalvelut

Tehtävät vuonna 2015

Vuonna 2014 tavoitteet mukaan tulevista uusista organisaatioista saatiin pääosin toteutettua. Laajenevan osallistujamäärän myötä tunnistettiin uusia kehittämistarpeita, joiden selvittäminen ja toteutus jatkuu vuonna 2015. Osa uusista kehittämistarpeista liittyy taustajärjestelmähankkeisiin, kuten arkistojen AHAA ja museoiden Museo 2015. Korkeakoulukirjastojen organisaationäkymien tuotteistaminen yhdessä SYN-ryhmän ja AMKIT-konsortion kanssa jatkuu. Yleisten kirjastojen taustajärjestelmien rajapintaongelmat on selvitetty. Tämä mahdollistaa uusien kirjastojen mukaantulon ja verkostomaisen yhteistyön kehittämisen yleisten kirjastojen kanssa.

1. Infrastruktuuuri ja järjestelmäkehitys

- Siirtyvät kehityskohteet vuodelta 2014
  - Avoimen datan rajapintojen oppilaitosyhteistyönä 2014 alkanutta kehittämistä jatketaan. Rajapintoja pyritään laajentamaan niin, että ne kattavat kaikki rajapintatoteutukselle tarkoituksenmukaisiksi katsotut Finnan toiminnot.
  - VuFind versiopäivitykseen liittyvät työt jatkuvat Finnan näkymien ja toiminnallisuuksien siirtämisellä uuteen versio-pohjaan
  - Versiopäivityksen edellyttämä työ Finnan hallintaliittymässä
  - Jatketaan kehittämistä, jonka avulla Finnasta löytyviä fyysisiä aineistoja pystytään paikantamaan maantieteellisesti sen mukaan missä niitä säilytetään.
  - Organisaation oman esittelysivun tuominen Finnan kansalliseen näkymään toteutetaan 2014 suunnitelmien pohjalta.
- Tilastoinnin ja raportoinnin kehittämisen edellyttämät muutokset hallintaliittymässä
- Skaalautuvuuden varmistaminen kun asiakasmäärät kasvavat
- Kehittyvän ohjelmiston testauksen parantaminen
- Kirjastojen tarpeiden huomioiminen kehitystyössä ja tuotantoon siirtymisen esteiden poistaminen
  - SYN-KDK-työryhmässä ja AMK-kirjastojen Finna-tapaamisissa jatketaan Finnan organisaationäkymän tuotteistamista korkeakoulujen tarpeiden mukaan.
  - Aloitetaan selvitys, miten Finnan aineistoja voidaan käyttää perusasteen ja korkeamman asteen opetuksessa
  - E-kirjojen ja opinnäytteiden löydettävyyden parantaminen ja sen huomioiminen indeksoinnissa sekä käyttöliittymän kehityksessä.
  - Uusien yleisten kirjastojen rajapintojen tukeminen. Erityisesti tutkitaan yhteistyömahdollisuudet Kohaa käyttävien kirjastojen kanssa ja osallistutaan tarpeen vaatiessa rajapintojen kehitykseen.
  - Uudet kriittiset kehityskohteet valitaan mukaan tulevien yleisten kirjastojen kanssa ja ne lisätään vuonna 2015 tai 2016 toteutettavien asioiden tiekartalle.
  - Yleisten kirjastojen e-aineistojen käyttöä ja löydettävyyttä parantavien toiminnallisuuksien kehittäminen
- Ontologiat ja linkitetty data
  - Kehitettävät ominaisuudet ja testattavat ontologiat sekä linkitetyt sanastot rajataan suunnitelmien ja tarpeiden mukaan. Tarpeissa huomioidaan erityisesti AHAA-hankkeen kehitystyö.
  - Linkitetyn datan käyttö Finnan hakuindeksin rikastamisessa. Suunniteltujen toimintojen kehittäminen mm. indeksointiin ja käytettävyyteen liittyvät paikalliset testit ja RecordManagerin laajennukset. Riippuvuus relevanssin kehittämiseen liittyvään työhön.
  - Hakutulostilan ja tietuenäytön toimintojen laajentaminen ontologioiden ja linkitetyn datan avulla.
- Mahdollisten uusien ja uudistuvien formaattien tukeminen indeksoinnissa ja käyttöliittymässä
- Arkistolaitoksen asiakaspalveluiden integrointi Finnaan
- AHAA-palvelun ja muuttuvan arkistokuvailun tarpeiden mukainen indeksoinnin ja käyttöliittymän kehitys.
- Museo 2015 hankkeen järjestelmän haravointi ja indeksointitestit pilottimuseoiden kanssa.

2. Aineistojen kattava saatavuus

- Kansallisen näkymän kehittäminen
  - Kansallisen näkymän relevanssin evaluointi loppukäyttäjälähtöisesti.

Kirjastoverkkopalvelut

- Kansallisen näkymän toimitetun sisällön (lähinnä nostot) tuotantoprosessin vakiointi ja osallistuvien organisaatioiden tehtävien määrittely.
- Aineistojen vientiä Europeanaan Formulalla kasvatetaan merkittävästi.
- Käyttöoikeustietojen selkiyttäminen metatiedon ja kuvailun kohteiden osalta.
- OKM:n hallinnonalan ulkopuolisten organisaatioiden mukaan oton prosessin määrittely, palvelu- ja hinnoittelumallin kehittäminen.
- Yleisille kirjastoille tärkeiden aineistojen tuominen Finnaan: Kirjasampo, E-kirjat (Ellibs), digi.kirjastot.fi.

3. Yhteistyöverkostot

- Kasvatetaan osallistuvien organisaatioiden määrää merkittävästi.
- Oppilaitosyhteistyötä jatketaan.
- Pyritään Finnan ja COSS ry:n sekä muiden strategisesti tärkeiden avoimen lähdekoodin yhteisöjen yhteistyön lisäämiseen ja vakiinnuttamiseen.
- Yhteistyötä opetuksen ja oppimisen toimijoiden kanssa jatketaan.
- Jatketaan yhteistyötä OKM:n opetuspilvipalvelun(EduCloud) kanssa.
- Tehdään yhteistyötä kuvailun asiantuntijaryhmien ja KDK-metadatar ryhmän kanssa.
- Yhteistyötä VuFind käyttäjäyhteisön ja kehittäjien kanssa jatketaan.
- Yhteistyötä yleisten kirjastojen kentän kanssa lisätään ja Finna-palvelun tunnettavuutta edistetään.
- Yhteistyötä Open Knowledge Finlandin ja avointa dataa hyödyntävien kehittäjäyhteisöjen, verkostojen ja organisaatioiden kanssa kehitetään.
- Finnan CC0:lla lisensoitua dataa tarjotaan vuoden 2015 Apps4Finland-kilpailun käyttöön.
- Jatketaan tutkimus- ja oppilaitosyhteistyötä sekä haetaan uusia kumppaneita.
- Toimitaan Europeana-verkostossa.
- Tarkennetaan kansallisten kehittämishankkeiden yhteistyön ja tiedonjakamisen käytäntöjä painopisteinä metatieto, kuvailukäytännöt ja semanttinen linkitys (ontologiat, tunnisteet ja auktoriteetit).

4. Loppukäyttäjät

- Palvelukonseptin profilointi: kansallisen näkymän palvelukonseptin tarkistaminen sekä eri näkymien välisten suhteiden määrittely
- Analysoidaan ja määritellään trendiraportin ja muiden selvitysten perusteella tulevaisuuden käyttäjäryhmät.
- Arvioidaan sisältöjen esittämistapoja käytettävyyden näkökulmasta (esim. aineistojen paikkatieto sekä arkistoaineistot ja niiden käyttö).
- Osallistetaan loppukäyttäjiä Finnan kehittämiseen.
- Tarkistetaan KDK-käytettävyysohryhmän tehtävä ja toimintatavat.
- Lisätään Finna-palvelun tunnettavuutta sidosryhmien ja loppukäyttäjien keskuudessa.
- Suunnitellaan vuoden 2015 Finna-päivästä alkava lanseeraustilaisuuksien sarja.

5. Palvelun kehittämisen hallinta

- Keskitytään Finnan tuotehallinnan kehittämisessä teknisen kehityksen hallinnan ja laadunvarmistuksen prosessien kehittämiseen.
- Laaditaan Finnan kustannushyötyanalyysi.
- Laaditaan pitkän aikajänteen suunnitelma, Finna-strategia 2016–2020.
- Vahvistetaan avoimen tuotteen hallintaosaamista.
- Edistetään vastavuoroista työskentelyä osallistuvien organisaatioiden ja sidosryhmien kanssa.

Projektin tuotokset

Projektin tuotokset toimintavuodelta 2015 voidaan jaotella dokumentteihin, ohjelmistokomponentteihin, tietovarantoihin sekä järjestelmäintegraatioihin:

Kirjastoverkkopalvelut

Dokumentit

1. Projektisuunnitelma kuvaa projektin tavoitteet, resurssit aikataulut ja riskit
2. Järjestelmän rajapintojen ja keskeisten teknisten ratkaisujen kuvaukset
3. Kansallisen näkymän sekä organisaatio- ja sektorinäkymien konseptit. Konsepteissa kuvataan keskeiset asiakasryhmät, heidän tarpeensa ja niistä kumpuavat toiminnalliset vaatimukset
4. Kyselyiden ja käyttäjätestien raportit
5. Käyttöohjeet ja koulutusmateriaalit, joilla tuetaan palvelun käyttöä ja kehittämistä osallistuvissa organisaatioissa
6. Kokouspöytäkirjat

Ohjelmistokomponentit

1. Konsortiokäyttöön muokattu VuFind-hakuliittymä (käyttöliittymäkerros)
2. Finna-hallintaliittymä, jolla voidaan hallita organisaatiokohtaisia palveluita ja seurata käyttötilastoja
3. Aineistojen haravoinnissa käytettävä RecordManager-komponentti

Tietovarannot

1. Hakuindeksi, joka sisältää osallistuvien organisaatioiden aineistojen metatiedot Finna-hakukäyttöön optimoidussa muodossa
2. Tietokanta, joka sisältää osallistuvien organisaatioiden aineistot alkuperäisessä muodossa
3. Käyttäjätietokanta, joka sisältää käyttäjän nimen, Finna-kohtaisen PIN-koodin, sähköpostiosoitteen ja kotikirjaston

Projektin työvälineet

1. Asiakastietojenhallinta
2. Palautteenhallintajärjestelmä
3. Viestintävälineet- ja materiaalit

Järjestelmäintegraatiot

1. Primo Central -hakuindeksi, Metalib-hakujärjestelmä ja SFX-linkityspalvelu
2. Taustajärjestelmät
3. Sisältöä rikastavat palvelut

Projektin rajaus

Kuvailuun liittyvä kehittäminen tapahtuu eri sektoreiden metadata-projekteissa: kirjastojen metatietovarantohanke Melinda, museoiden Museo 2015, arkistojen yhteinen hakemistopalvelu AHAA sekä RDA-hanke ja ONKI-projekti. Digitaalisen aineiston pitkäaikaissäilytysratkaisuja kehitetään KDK-PAS hankkeessa ja tutkimusdatan hallintaa TTA-hankkeessa. Näiden hankkeiden kanssa toimitaan yhteistyössä. Tästä yleisestä rajauksesta poiketen vuonna 2015 projektissa toteutetaan erikseen kaksi osakohdetta (työpakettia), joissa kumppaneina ovat AHAA-hanke ja Kirjastot.fi. Tämä suunnitelma koskee vain KDK-asiakasliittymähanketta ja Finna-palvelua. Suunnitelma ei koske taustajärjestelmien kehitystä paitsi rajapintojen osalta. Suunnitelma ei myöskään koske osallistuvassa organisaatioissa tehtävää Finna-aineistoihin liittyvää taustatyötä tai yksittäisen organisaatio-/sektorinäkymän paikallista kehittämistyötä.

Finna-hankkeelle on tärkeää, että eri sektorien kuvailunkehittämishankkeet etenevät koordinoitusti ja että nämä ovat mukana KDK-kokonaisarkkitehtuurissa.

Projektin ympäristö

Keskeiset toimijat ja sidosryhmät

Finna-hankkeeseen liittyviä keskeisiä toimijoita ovat opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) sekä arkistot, kirjastot ja museot. Lisäksi yhteistyötahoja ja sidosryhmiä ovat keskitetyn indeksin toimittaja (Ex Libris), kirjastojen,

Kirjastoverkkopalvelut

arkistojen ja museoiden järjestelmätoimittajat ja palvelininfrastruktuurintoimittaja (CSC), VuFind-kehittäjäyhteisö sekä tutkimus- ja kehitystyötä tekevät tahot. Näillä sidosryhmillä on erilaisia rooleja suhteessa Finnaan.

- **Finna-palveluun osallistuvat organisaatiot.** Osa organisaatioista tarjoaa vain aineistonsa metadatan Finnan kansalliseen näkymään ja osa haluaa kehittää myös oman näkymänsä.
- **KDK:n asiakasliittymän konsortior ryhmä.** Konsortior ryhmä edustaa mukana olevia organisaatioita ja intressitahoja. Sen tehtävinä ovat Finnan kehittämistä koskevat linjaukset, toiminnan suunnittelu ja seuranta.
- **Finnan työryhmät.** Käytettävyysohjelma, kansallisen näkymän ryhmä ja avoimen lähdekoodin ryhmät tuovat erilaisia näkökulmia palvelun kehittämiseen.
- **Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä KDK-hallintoelimet.** Hankkeen hallintoelimet vastaavat palvelun kehittämisen strategisista linjauksista.
- **Sektorien sisäiset Finna-ryhmät**
- **Tieteen tietotekniikan keskus CSC.** CSC toimittaa Finnan verkko- ja palvelininfrastruktuurin.
- **Kirjastot.fi.** Kirjastot.fi on merkittävä yhteistyökumppani, jonka kanssa Finna-palvelua tehdään tunnetuksi erityisesti yleisten kirjastojen sektorille. Vuonna 2015 Kirjastot.fi on myös teknisen toteutuksen yhteistyökumppanina yleisten kirjastojen verkkokirjasto-osaprojektissa.
- **Loppukäyttäjät.** Finnan kehittämisessä huomioidaan erityisesti loppukäyttäjien tarpeet, joita kartoitetaan käytettävyytutkimusten sekä palautekanavien avulla.
- **Taustajärjestelmien tuottajat.** Axiell (Aurora, Origo), Eduix (E-kuva), Muusa, Musketti, Memoron ja Profium, ASTIA, VAKKA, Digitaaliarkisto, ExLibris (Primo Central Index, Voyager), PrettyBit (PrettyLib) ja DSpace tarjoavat Finnaan integroitavat taustajärjestelmät ja niihin kuuluvat palvelut. Yksityiskohtaisemman kuvauksen KDK-kokonaisarkkitehtuuridokumentissa.
- **VuFind avoimen lähdekoodin kehittäjäyhteisö.** VuFind-verkosto on tärkeä kumppani ohjelmiston kehittämisessä. Lisäksi tämä verkosto toimii vertailukohtana ja esimerkkinä siitä, millaisia palveluita (toiminnallisuuksia ja käyttöliittymiä) VuFind:illa voi ja kannattaa rakentaa.
- **Oppilaitos- ja tutkimusyhteistyökumppanit.** Finna on hyvä kohde eri alojen opiskelijoille ja tutkijoille (esim. informaatioalan ja käytettävyys). Yhteistyö koti- ja ulkomaisten oppilaitosten ja tutkijatahojen kanssa on hyvin hyödyllistä Finnan kehittämiselle.

Lopputuloksen ympäristö

Vuonna 2016 Finna on ensisijainen käyttöliittymä kirjastojen, arkistojen ja museoiden palveluihin. Osallistuvien organisaatioiden tuottamien palvelun ja aineistojen käyttö on kasvanut, asiakastyytyväisyys on parantunut, näiden palvelujen käyttäjiksi on saatu uusia asiakasryhmiä ja myös käyttötavat ovat kehittyneet. Metadatan avaaminen rajapintojen kautta mahdollistaa sovelluskehityksen. Kuvailun kohteiden käyttöoikeuksien selkiyttäminen parantaa kohteiden jatkokäyttömahdollisuuksia.

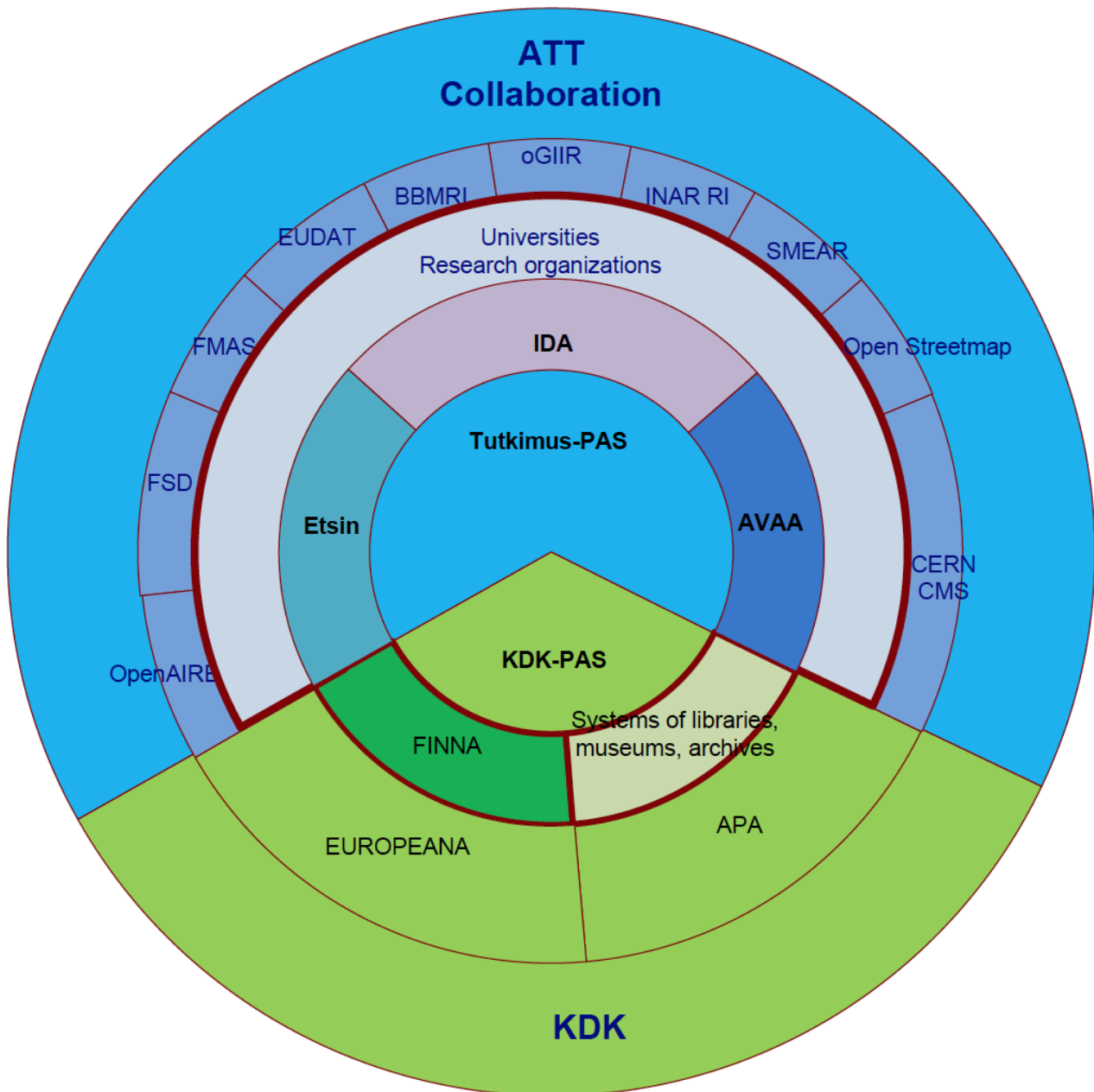
Finnaa on kehitetty yhteistyössä opetuksen ja tutkimuksen keskeisten toimijoiden kanssa ja se on kehittynyt opetuksen ja tutkimuksen keskeiseksi palveluksi.

Finnan palvelutuotanto on vakiintunutta ja luotettavaa. Avoimen tuotteen hallinta on järjestelmällistä ja tavoitteellista, jolloin avoimuudesta saatavat hyödyt realisoituvat. Kehitystä tehdään avoimesti ja osana kansainvälistä kehitysyhteisöä ja projektinhallinnan osaaminen on kehittynyt arkistojen, kirjastojen ja museoiden verkostossa.

Aktiivinen tutkimus- ja sidosryhmäyhteistyö tukee asiakasliittymäpalvelun kehittämistä. Asiakasliittymä on korvannut korkeakoulujen, useiden museoiden ja arkistojen nykyiset käyttöliittymät.

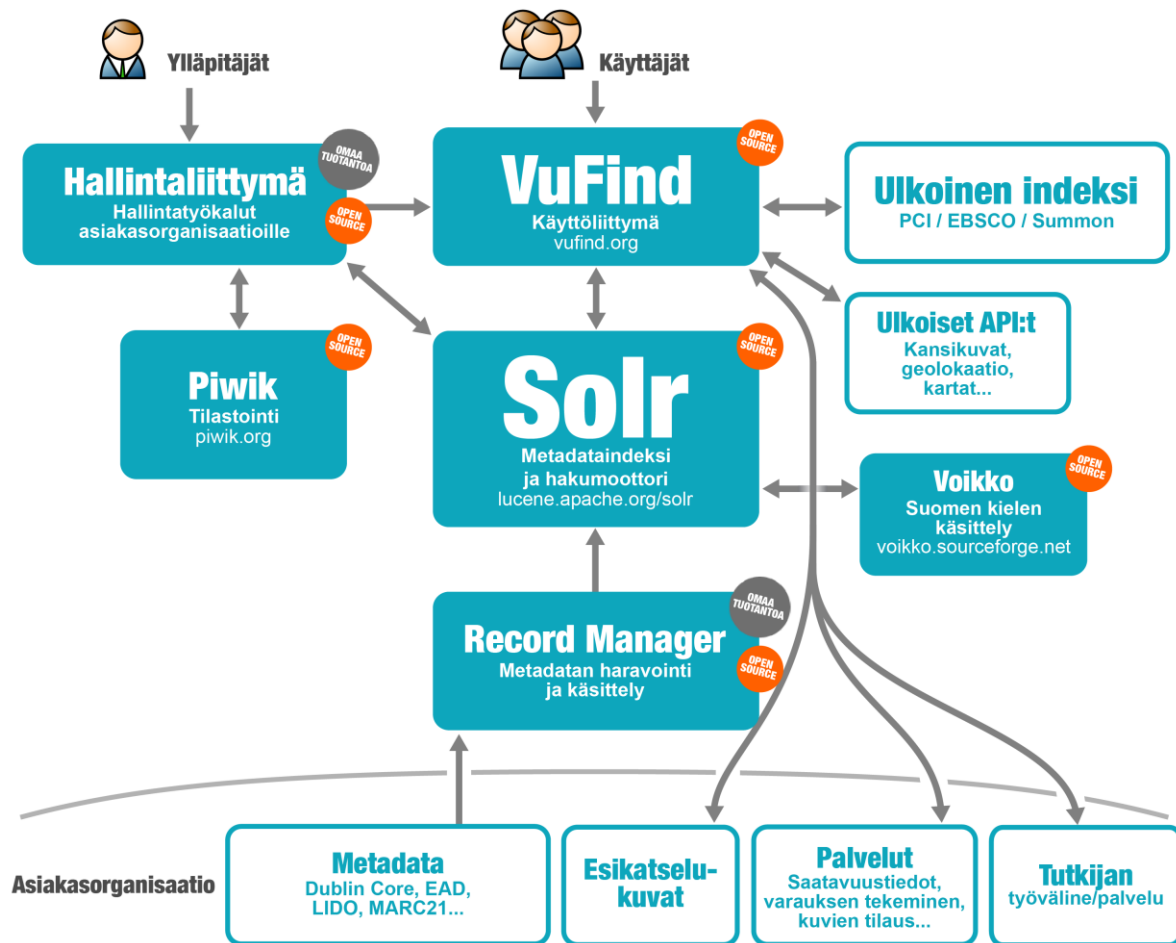
Finna on integroitu KDK-PAS ja TTA-palveluihin.

Kirjastoverkkopalvelut

Kuva 2: Finna osana muita kansallisia ja kansainvälisiä kansallisia kulttuurin ja tieteen infrastruktuureita.

Kirjastoverkkopalvelut

Kuva 3. Yleiskuva Finna-järjestelmästä, sen arkkitehtuurista ja toiminnasta.

Finna-palvelussa on kaksi erillistä palvelua: kansallinen näkymä ja organisaationäkymät. Kansallinen näkymä kokoaa kirjastojen, arkistojen ja museoiden aineistot samaan hakuliittymään haravointi ja indeksointi-palvelun avulla. Haravoitua aineistoa välitetään myös Europeana-hakuportaaliin erillisen Formula-palvelun kautta. Organisaationäkymä-palvelu tuottaa osallistuville organisaatiolle työkalun ja infrastruktuurin, jonka avulla ne voivat luoda omiin tarpeisiinsa räätälöityjä hakuliittymiä. Tässä he voivat käyttää hyödykseen Finnaan haravoitua aineistoa ja näkymien luomiseen tarkoitettuja työkaluja.

Tärkein osallistuville organisaatioille tarjottava työkalu on Finna-hallintaliittymä, joka on Kansalliskirjaston ylläpitämänä pilvi-palvelu (Software as a Service, SaaS). Hallintaliittymän avulla organisaatiot voivat helposti luoda oman räätälöidyn hakuliittymänsä, joka saa automaattisesti verkko-osoitteen finna-nimiavaruudesta ja joka on integroitu organisaation taustajärjestelmään. Laitteistoinfrastruktuurin ylläpidosta vastaa Tieteen tietotekniikan keskus CSC.

Riippuvuudet muista projekteista

Melinda-projekti kehittää kuvailukäytäntöjä yhtenäisemmiksi, mikä tulevina vuosina tulee näkymään yhä parempina hakupalveluina myös Finnassa – Finnan toiminnallisuus on riippuvaista metatiedon koneluettavuudesta, jossa yhtenäisyys keskeisen tärkeää.

Finnan toiminnallisuuden kehittäminen riippuu myös arkistojen AHAA-hankkeesta sekä museoiden Museo2015-hankkeesta, jotka pyrkivät yhtenäistämään omien sektoreidensa sisällöntuotantoa. Näiden hankkeiden tulokset

Kirjastoverkkopalvelut

näkyvät tulevina vuosina aineiston parempana löydettävyytenä Finnasta ja Finnan yleisen käytettävyyden paranemisena.

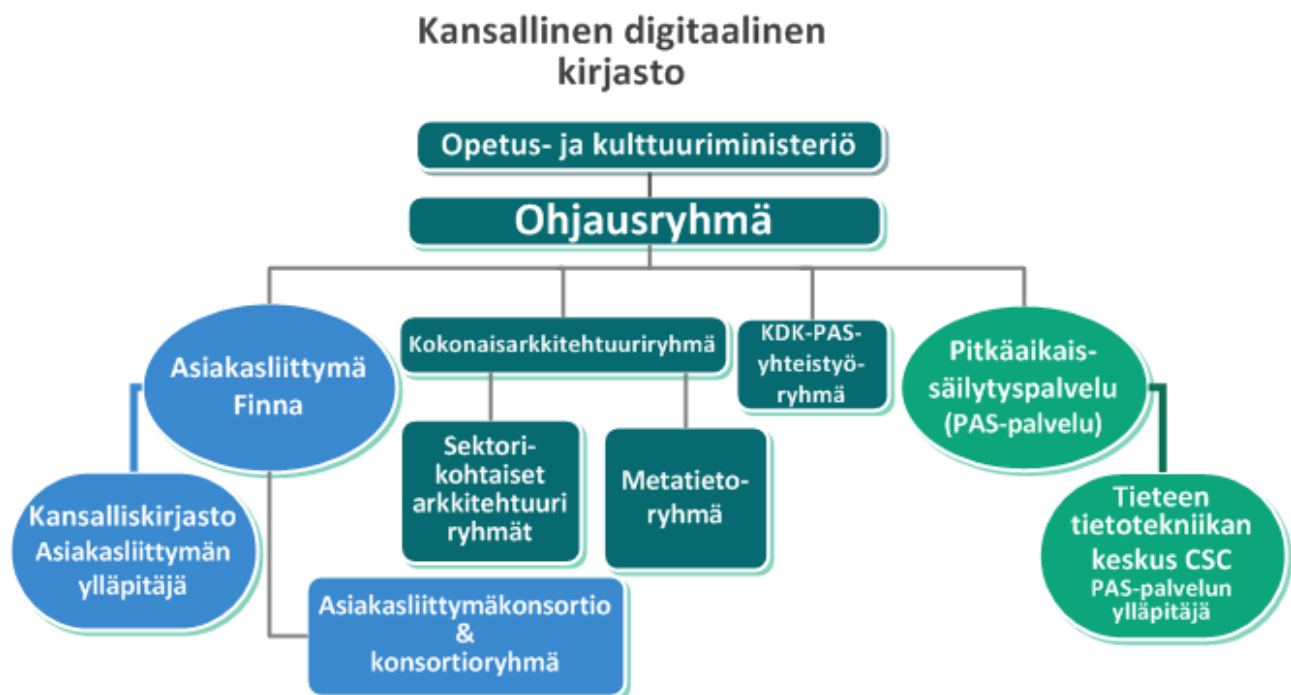
Finna seuraa myös semanttisen linkityksen sekä uuden kirjastoalan kuvailuformaatin kehittymistä. Ontologiat, tunnisteet ja auktoriteetit ovat tulevaisuudessa osa myös Finnan toiminnallisuutta. Lisäksi RDA-hankkeessa luotavat uudet kuvailukäytännöt ja näihin liittyvät FRBR-vaatimukset tulevat muokkaamaan kirjastoalan metatietoa voimakkaasti tulevina vuosina. Tämä on otettava huomioon myös Finnan kehittyessä.

Projektiorganisaatio ja resurssit

Hallinto ja päätöksenteko

Vuonna 2014 KDK-hankkeen hallintomalli tarkistettiin. Vuosina 2011–2013 palvelua on kehitetty seuraavan hallintomallin mukaisesti.

Kansallinen digitaalinen kirjasto -hankkeen päätöksentekijöinä toimivat opetus- ja kulttuuriministeriön nimittämät johto- ja ohjausryhmä, jotka linjaavat KDK:n kehittämistä sekä käsittelevät merkittäviä kehittämisaloitteita. Ryhmissä ovat edustettuina Kansalliskirjasto palvelujärjestelmän ylläpitäjänä, opetus- ja kulttuuriministeriö, arkistot, kirjastot ja museot sektoreittain sekä muita keskeisiä yhteistyötahoja. Ajantasaiset ryhmien kokoonpanot, tehtävät ja säännöt löytyvät opetus- ja kulttuuriministeriön KDK-hankkeen verkkosivuilta sekä ekstranet-järjestelmästä eDuuni.

Kuva 4. KDK:n hallinnointi 2014 alkaen.

KDK-asiakasliittymän konsortior ryhmä linjaa Finna-palvelun kehityssuunnat. Ryhmässä ovat edustettuina projektin omistaja (Kansalliskirjasto), osallistuvien organisaatioiden sektorit ja aineistojen käyttöä edustavat intressiryhmät. Konsortior ryhmän tavoitteet, tehtävät ja työskentely kuvataan KDK-asiakasliittymäkonsortion säännöissä ja toimintaperiaatteissa. Ajantasaiset tiedot konsortior ryhmän jäsenistä ja toiminnasta löytyvät Finnan wiki-ympäristöstä.

Kirjastoverkkopalvelut

Projektiorganisaatio, roolit ja vastuut

Ohjausmenettelyt

Kansalliskirjaston koolle kutsuma **KDK-asiakasliittymän konsortior ryhmä** toimii projektin ylimpänä käytännön työtä linjaavana johtoryhmänä.

Finnan projektinhallintaryhmään eli **Finna-lähiohjausryhmään** kuuluvat: Kristiina Hormia-Poutanen (pj.), Erkki Tolonen, Markku Heinäsenaho, Heli Kautonen, Leena Saarinen (Tutkimuskirjaston edustaja) ja Maria Virtanen. Tarvittaessa kutsutaan projektin asiantuntijoita kokouksiin esittelemään asioita. Lähiohjausryhmä kokoontuu vähintään kerran kuussa. Kokouksissa on käytössä vakioagenda ja niistä pidetään pöytäkirjaa, jotka löytyvät Finna-projektin sisäisestä wiki-alueesta.

Vastuut:

- Hyväksyy projektisuunnitelman ja vie edelleen hyväksyttäväksi projektin ylempiin ohjaaviin ryhmiin.
- Seuraa projektin edistymistä siten, että projektin kustannukset, aikataulu ja sisältö ovat hyväksyttävissä rajoissa.
- Huolehtii projektin riittävästä resursoinnista.
- Tukee projektipäällikköä projektin läpiviennissä.
- Seuraa, että riskit ovat hallinnassa ja laatu riittävällä tasolla.
- Käsittelee ja hyväksyy muutokset tai edelleen välittää ne ylemmän tason ohjausryhmän käsiteltäviksi.

Projektin roolit ja vastuut

Projektin omistajalla on kokonaisvastuu projektista ja rahoituksesta.

Vastuut:

- Omistaa projektin liiketoimintaperusteen (kustannus-hyödyt, miksi projektia tehdään).
- Määrittelee projektin kokonaistavoitteen ja vision.
- Raportoi ja viestii projektin tilanteesta ja edistymisestä rahoittajalle, asiakkaille ja ylitason sidos- ja johtoryhmille.
- Toimii ohjausryhmän puheenjohtajana (esim. lähiohjausryhmä).
- Tukee projektipäällikköä projektin johtamisessa.

Projektipäälliköllä on kokonaisnäkemys projektista ja sen tilanteesta.

Vastuut:

- Johtaa ja organisoii projektin toimintaa.
- Vastaa projektin kokonaissuunnittelusta ja suunnitelmien dokumentoinnista ja ylläpidosta:
  - Projektin kuvaus, tavoitteet, rajaus ja riskit
  - Projektin tuotokset (lopputulokset)
  - Projektin päätehtävät ja jako työpaketteihin ja niiden väliset riippuvuudet
  - Riippuvuudet muihin projekteihin
  - Priorisointi (projektin sisällä)
  - Projektin kokonaisaikataulu
- Sopii resursseista ja tarvittavasta osaamisen kehittämisestä esimiesten kanssa.
- Sopii projektikäytännöt ja toimintamallit ohjausryhmän ja projektiryhmän kanssa.
- Vastaa projektin edistymisestä.
- Raportoi projektin tilanteesta, edistymisestä, pulmista ja poikkeamista ohjaus- ja johtoryhmille.
- Toimii ohjausryhmän esittelijänä (esim. lähiohjausryhmä).
- Viestii projektin tilanteesta projektiryhmälle, asiakkaille ja tarvittaessa muille sidosryhmille.
- Tukee työpakettivastaavia työpaketin suunnittelussa ja läpiviennissä.
- Voi osallistua asiantuntijana projektin toteutukseen muiden asiantuntijoiden kanssa.

Kirjastoverkkopalvelut

Työpaketin vastuuhenkilöllä (työpakettivastaavalla) on kokonaisnäkemys työpaketista ja sen tilanteesta.

Vastuut:

- Koordinoi ja organisoii työpakettiin liittyviä asioita.
- Vastaa työpaketin suunnittelusta ja työpakettisuunnitelmien dokumentoinnista ja ylläpidosta:
  - Työpaketin kuvaus, rajausta ja riskit
  - Työpaketin tuotokset
  - Tehtävät (osittaminen) ja niiden väliset riippuvuudet
  - Tehtävien priorisointi (työpaketin sisällä)
  - Tehtävien aikataulut
  - Tehtävien työmääräarviot (yhdessä asiantuntijoiden kanssa)
- Sopii resursseista projektipäällikön kanssa.
- Vastaa työpaketin edistymisestä.
- Raportoi työpaketin tilanteesta, edistymisestä, pulmista ja poikkeamista projektipäällikölle.
- Viestii työpaketin tilanteesta projektiryhmälle, asiakkaille ja tarvittaessa muille sidosryhmille.
- Voi osallistua asiantuntijana työpaketin toteutukseen muiden asiantuntijoiden kanssa.

Teknisen kehityksen työpakettivastaavan vastuisiin kuuluu lisäksi:

- Teknisen kehitystyön koordinointi:
  - Tehtävien priorisointi
  - Teknisen roadmapin ylläpito.
- Asiakastarpeiden suodattaminen toteutettaviksi tehtäviksi backlog-tehtävälistaan:
  - Toiveiden läpikäyntiä työpakettivastaavien kanssa.
  - Backlog-tehtävälistan hallinta projektipäällikön kanssa.

Finna-projektille on nimetty asiakaskentän laajuuden vuoksi erilliset **sektorivastaavat**. Tarkoituksena on että sektorivastaava on projektiryhmässä se, jotka tietää kyseisen sektorin yleistilanteen ja toimii tiedon välittäjänä oman sektorinsa ja Finnan kehittäjien välillä.

Sektorivastaavat:

- yleiset kirjastot
- korkeakoulukirjastot ja erikoiskirjastot
- museot
- arkistot

Vastuut:

- Seuraa oman sektorinsa Finnaan liittyviä asioita ja raportoi niistä projektipäällikölle.
- Seuraa palvelupostiin finna-posti@helsinki.fi tulevia omaa sektoriaan koskevia sähköposteja ja huolehtii, että hän itse tai joku muu projektiryhmän jäsen vastaa niihin.
- Osallistuu oman sektorinsa Finnaan liittyviin tapahtumiin
- Koordinoi oman sektorinsa asiakkaille tarjottavat koulutustilaisuudet, tapaamiset ja kokoukset.

Projektin asiantuntijalla on vastuu oman vastualueensa tehtävistä.

Vastuut:

- Vastaa nimettyjen tehtävien suunnittelusta, toteutuksesta ja edistymisestä.
- Raportoi tehtävien tilanteesta, edistymisestä, pulmista ja poikkeamista työpakettivastaavalle.
- Viestii tehtävien tilanteesta projektiryhmälle ja tarvittaessa muille sidosryhmille.

Projektiryhmä koostuu projektipäälliköstä, työpakettien vastuuhenkilöistä ja projektin asiantuntijoista. Henkilöllä voi olla projektissa useita rooleja.

Kirjastoverkkopalvelut

Projektiin osallistuvat Kansalliskirjaston työntekijät vuonna 2015

Kansalliskirjastossa on vuonna 2015 Finna-hankkeen käytössä n. 17 htv. Projektin joihinkin työpaketteihin osallistuu asiantuntijoita lisäksi muita Kansalliskirjaston kirjastoverkkopalveluiden (KVP) työntekijöitä. Kansalliskirjastossa toimii Finnan kehittämissyöryhmän lisäksi Kansalliskirjaston oman näkymän kehittämissyöryhmä Tutkimuskirjastossa.

Nimi	Organisaatio/osasto/yksikkö	Rooli/Vastuu
Kristiina Hormia-Poutanen	Johtaja, KVP	Projektin omistaja
Erkki Tolonen	Kehittämispäällikkö, KVP	Projektipäällikkö
Markku Heinänenaho	Tietojärjestelmäpäällikkö, tietojärjestelmät	Tietojärjestelmät-yksikön esimies
Heli Kautonen	Palvelupäällikkö, asiakkuudenhallinta	Asiakkuudenhallinta-yksikön esimies
Ari Rouvari	Tietojärjestelmäpäällikkö, KVP	Kokonaisarkkitehtuuryö
Bjarne Beckmann	Tietojärjestelmät	
Erik Henriksson	Tietojärjestelmät	
Anne Järvinen	Asiakkuudenhallinta	
Timo Laine	Tietojärjestelmät	
Anne Luotonen	Asiakkuudenhallinta	
Ere Majjala	Tietojärjestelmät	
Tomi Mikkonen	Tietojärjestelmät	
Anna Niemelä	Asiakkuudenhallinta	
Heidi Mustajoki (06-12/2015)	Asiakkuudenhallinta	
Suvi Lahdenmäki 01-06/2015)	Asiakkuudenhallinta	
Anna Pienimäki	Tietojärjestelmät	
Jukka Lehmus	Tietojärjestelmät	
Maria Virtanen	Asiakkuudenhallinta	
Samuli Sillanpää	Tietojärjestelmät	
Teemu Talja	Asiakkuudenhallinta	
Mitka Joenpalo	Tietojärjestelmät	
Aleksi Turpeinen	Asiakkuudenhallinta	
Mika Hatakka	Tietojärjestelmät	Siirtomäärärahahtävä
Riikka Kalliomäki	Tietojärjestelmät	Siirtomäärärahahtävä
N.N.	Tietojärjestelmät	Yleisten kirjastojen käyttöönotto
N.N.	Asiakkuudenhallinta	AHAA-hankkeen tarpeet
Susanna Eklund	Asiakkuudenhallinta	Siirtomäärärahahtävä

Projektin suoritusstapa ja työmenetelmät

Dokumentointi ja työmenetelmät

Finna-projektia koskevia asiakirjoja tuotetaan monessa eri hallintoelimestä ja ryhmässä, joten projektia koskevaa dokumentaatiota tallennetaan useaan eri säilytyspaikkaan (mm. KDK-ohjausryhmän asiakirjat eDuuniin). Kansalliskirjasto kokoaa tuottamansa asiakirjat ja muut projektia koskevat dokumentit pääsääntöisesti kaikille avoimelle wiki-alueelle.

Projektiin liittyvä dokumentaatio voidaan jakaa neljään päätyyppiin:

1. **Teknisen kehityksen dokumentaatiota** ovat arkkitehtuurikuvaukset, kehityksen katsaukset sekä käyttäjämateriaalit. Arkkitehtuurikuvauksia tuotetaan kokonaisarkkitehtuurimenetelmän mukaisesti ja niiden

Kirjastoverkkopalvelut

laatimisessa otetaan huomioon sekä KDK-kokonaisarkkitehtuuri että siihen liittyvä KDK-standardisalkku. Näiden kuvausten perimmäinen tarkoitus on hahmottaa eri komponenttien merkitystä kokonaisuudessa sekä niiden kytköksiä toisiinsa ja ulkoiseen ympäristöön. Kehityksen katsaukset ovat osa ketterän kehittämisen ohella tuotettavaa dokumentaatiota, jolla viestitään osallistuville organisaatioille kehityksen edistymisestä. Tyypillisesti katsaus lähetetään kdk-asiakasliittymä -sähköpostilistalle jokaisen kehitysiteraation päätteeksi. Jokaisella kehitysiteraatiolla on versionumero ja tähän liittyvät uudet ominaisuudet, aineistot sekä korjaukset. Lisäksi projektissa tuotetaan käyttäjämääntäjä ja sikäli kun niille ilmenee tarvetta. Tämän hetkessä tilanteessa käyttöohjeita ylläpidetään Finna-hallintaliittymä ja RecordManager -komponenttien osalta.

2. **Yhteistyön dokumentaatio** kattaa eri ryhmissä tapahtuvan yhteistyön ja päätösten ylöskirjaamisen ja tiedoksi saattamisen. Pöytäkirjoja tuotetaan KDK-asiakasliittymän konsortioryhmissä, sektorikohtaisissa tapaamisissa, käytettävyysohjeissa sekä kansallisen näkymän työryhmissä.
3. **Suunnittelun ja testauksen dokumentaatioon** kuuluu tämän projektisuunnitelman lisäksi ainakin testaussuunnitelma, käytettävyydestaukset sekä niiden tulokset sekä kansallisen näkymän ja organisaationäkymien konseptointidokumentit.
4. **Viestinnällinen dokumentaatio** kattaa esim. esittelyaineistot, verkkosivut, markkinointimateriaalit.
5. Edellisten lisäksi Finna-kehitykseen liittyy myös paljon **ulkoista dokumentaatiota** kuten KDK-kokonaisarkkitehtuuri ja siihen liittyvä KDK-standardisalkku. Lisäksi Finna-kehityksessä otetaan huomioon Valtiovarainministeriön tuottama dokumentaatio liittyen verkkopalvelun suunnitteluun (JHS 129), kokonaisarkkitehtuurimenetelmän käyttöön (JHS-179), avoimen lähdekoodin kehittämiseen (JHS-169), standardeihin (JHS 181) ja laadunvarmistukseen (JHS-182) sekä sovelluskehityksen tietoturvasuhteeseen (VAHTI 1/2013).

Kehitystyötä tehdään ketterää kehitystapaa soveltaen. Finnasta julkaistaan uusi kehitysversio kolmen viikon välein ja jokaisen kolmen viikon kehitysjakson sisältö suunnitellaan käyttäen avuksi tämän projektisuunnitelman liitteenä olevaa teknistä tiekarttaa, osallistuvilta organisaatioilta tulleita kehitysideoita sekä projektiryhmissä syntyviä uusia ajatuksia. Kehityksessä joudutaan lisäksi reagoimaan ulkoisen teknologiympäristön muutoksiin joista keskeisin on VuFind-projektissa (vufind.org) tapahtuva kehitys.

Laadunvarmistus

Tässä dokumentissa laadulla tarkoitetaan tuotosten kykyä vastata osallistuvien organisaatioiden tarpeisiin sekä kykyä edistää projektille asetettuja strategisia tavoitteita. Laatu ei ole yksinkertainen käsite vaan se voi viitata teknisiin ominaisuuksiin, prosesseihin, yhteistyömalleihin ja sen määrittely riippuu aina sovellettavasta kontekstista.

Finna-projektissa laadunvarmistusta ohjaavat seuraavat periaatteet:

- Tuotosten tulee vastata suunnitelmia
- Suunnitelmien tulee vastata osallistuvien organisaatioiden tarpeita
- Finna-palvelun tulee olla loppukäyttäjien mielestä käytettävä.
- Toimintaa kehitetään jatkuvasti
- Laatu on myös tuotosten ylläpidon helppoutta ja kustannustehokkuutta

Projektinhallinnassa vastataan siitä, että laadunvarmistus kokonaisuutena noudattaa yllä määriteltyjä periaatteita. Laadunvarmistus voidaan jakaa seuraaviin osa-alueisiin:

- **Laadunvarmistuksen määrittely ja suunnittelu.** Tässä dokumentissa on määritelty laadunvarmistuksen yleiset periaatteet ja tehtäväkokonaisuudet. Sen liitteenä oleva työpakettsuunnitelma täsmentää kunkin työpaketin osalta keinoja, joilla laadulle asetetut tavoitteet saavutetaan
- **Osallistuvien organisaatioiden tarpeiden ymmärtäminen.** Jotta laadunvarmistuksen suunnittelu olisi hyödyllistä, sen on vastattava osallistuvien organisaatioiden vaatimuksiin. Näitä vaatimuksia kerätään jatkuvan vuorovaikutuksen kautta johon kuuluu tapaamisia, sähköisen palautelaatikon ylläpito ja Finnan keskustelufoorumi. Vaatimusten keräämiseen liittyvät tehtävät on määritelty tarkemmin osana työpakettsuunnitelmaa.
- **Muutoksenhallinta on tärkeä osa laadunvarmistusta.** Projektin keskeisin laatua määrittävä dokumentti on projektisuunnitelma, johon tulevat muutokset hyväksytään ohjausryhmissä. Projektisuunnitelman liitteenä

Kirjastoverkkopalvelut

oleva kehityksen tiekartta perustuu osallistuvien organisaatioiden tarpeisiin sekä strategisiin linjauksiin. Kaikki muutokset tiekarttaan perustuvat muuttuneisiin vaatimuksiin ja ne katselmoidaan projektiryhmässä. Muutokset kehityksen tiekarttaan tiedotetaan osallistuville organisaatioille ja sidosryhmille.

- **Toiminnan jatkuva kehittäminen.** Yhteistyötä osallistuvien organisaatioiden kanssa kehitetään saadun palautteen avulla. Järjestetyistä tilaisuuksista kerätään asiakaspalautte. Tekninen kehitys on ketterää, edeten kolmen viikon jaksoissa, joista kukin arvioidaan ja suunnitellaan kehityksen tiekarttaan nojaten. Kunkin jakson päätteeksi Finnasta julkaistaan uusi versio, jonka ominaisuudet dokumentoidaan, asetetaan julkisesti nähtäväksi ja kommunikoidaan osallistuville organisaatioille. Finnaa kehitetään myös osana kansainvälistä VuFind-yhteisöä.
- **Laadun mittaaminen ja tuotosten arviointi.** Projektisuunnitelma on yksi projektin keskeisistä tuotoksista ja se arvioidaan ohjausmenettelyn kautta. Kehittämisen tiekartta on kaikkien tarkasteltavana ja projektilla on olemassa toimivat palautteenantokanavat, joiden kautta siinä tapahtuviin muutoksiin voidaan vaikuttaa. Projektin teknistä kehitystä seurataan prosessinhallintajärjestelmän avulla, josta saadaan kolmen viikon välein raportti työn edistymisestä. Kaikki tekniset ominaisuudet katselmoidaan vähintään kahden kehittäjän toimesta, ennen kuin niiden katsotaan olevan valmiita. Kolmen viikon välein julkaistavat kehitysversiot dokumentoidaan ja ne ovat kaikkien nähtävillä.

Projektin seuranta

Projektin seuranta tapahtuu usealla eri tasolla:

- Konsortioryhmässä päätetään merkittävimmistä linjauksista sekä hyväksytään projektisuunnitelma ja siihen tulevat muutokset
- Lähiohjausryhmä on Kansalliskirjaston henkilökunnasta koostuva elin, jonka tehtävänä on seurata työn operatiivista johtamista. Lähiohjausryhmätyöllä pyritään siihen, että työn suorittamiseen on riittävät resurssit ja osaaminen ja että riskien mahdolliseen realisoitumiseen reagoidaan ajoissa.
- Sektoritapaamiset ovat tilaisuuksia, joihin osallistuvat organisaatiot voivat halutessaan osallistua. Tilaisuuksissa käydään läpi sektorin osalta mielenkiintoisia asioita, kerätään vaatimuksia ja raportoidaan suunnitelmien edistymisestä. Sektoritapaamisia järjestetään noin kahden kuukauden välein erikseen kullekin sektorille, joita ovat: yleiset kirjastot, AMK-kirjastot, yliopistokirjastot, arkistot ja museot.
- Projektiryhmä kokoontuu kahden viikon välein, jolloin käydään läpi ajankohtaiset asiat
- Teknisen kehityksen ryhmä kokoontuu päivittäin aamuiseen scrum-palaveriin, jossa kerrataan edellisen päivän tapahtumat

Muutoksen hallinta

Projektin aikatauluihin, kustannuksiin ja sisältöön vaikuttavat merkittävät muutokset, jotka eivät ole sallituissa rajoissa käsitellään hallitusti muutoksenhallintaprosessin kautta. Projektiryhmä, työpakettivastaava tai projektin asiantuntija tuo muutoksen/pulman tiedoksi projektipäällikölle, joka vie asian edelleen lähiohjausryhmän käsiteltäväksi. Lähiohjausryhmä hyväksyy muutoksen/pulman, mikäli se on sen vastuualueen rajoissa tai edelleen välittää konsortio- tai muulle ryhmälle käsiteltäväksi.

Viestintä

Finnan eli KDK-asiakasliittymän viestintä

- tukee asiakasliittymäprojektin onnistumista
- tarjoaa sektoreille tietoa projektin etenemisestä ja tuloksista
- selkeyttää Finnan brändiä sidosryhmille ja loppukäyttäjille
- tukee arkistojen, kirjastojen ja museoiden yhteistyötä
- edistää osallistavaa Finnan kehittämistä.

Kirjastoverkkopalvelut

Viestinnän tavoitteena on tarjota tietoa Finnasta ajantasaisesti, riittävästi ja vuorovaikutteisesti. Finna-palvelun perustaa luotaessa viestinnän pääpaino on ollut osallistuvien organisaatioiden ja intressiryhmien informoinnissa sekä palvelun kehittämistä tukevien viestintäkanavien ja -käytäntöjen luomisessa. Tuotantoon siirtyminen edellyttää huomion kiinnittämistä palvelun loppukäyttäjiin. Sen vuoksi viestinnän painopisteeksi otetaan seuraavina vuosina viestinnän profilointi, ydinviestien kiteyttäminen ja tunnettuuden lisääminen. Sosiaalista mediaa hyödynnetään aikaisempaa enemmän. Viestintää tehdään aktiivisessa yhteistyössä osallistuvien organisaatioiden kanssa, joilla on paras yhteys palvelun loppukäyttäjiin.

Ajantasainen tieto projektin viestinnän kohderyhmistä, kanavista, käytössä olevista välineistä ja vastuista löytyy Finnan wiki-alueelta.

Projektin työpaketit

Työpakettimallin periaatteet

Pääprojektin (hankkeen) työ organisoidaan työpaketeiksi. Tavoitteena on työskentelyn tehostaminen ja läpinäkyvyyden lisääminen kuten

- Hankkeen rakenteen selkiyttäminen
- Päällekkäisen työn minimointi
- Hankkeeseen liittyvän työn tunnistaminen ja rajaaminen
- Työn pilkkominen kokonaisuuksiin, joita voidaan suunnitella, toteuttaa ja seurata

Työpaketit ja niiden vastuuhenkilöt

Työpaketit on lueteltu alla olevassa taulukossa. Finna-projektin työpakettien lista, tarkemmat kuvaukset vastuista, toimenkuvista ja työpaketeista löytyy Kiwistä.

Työpaketti	Nimi	Vastaava
TP 2	Finna-asiakashallinta	Maria Virtanen
TP 3	Käytettävyys	Alexi Turpeinen
TP 4	Asiakasliittymän tekninen kehitystyö ja ylläpito <ul style="list-style-type: none"> • Asiakasliittymä - Ere Maijala • Hallintaliittymä - Samuli Sillanpää • Aineistojenhallinta (solr-indeksi, RecordManager) - Ere Maijala, Jukka Lehmus, Samuli Sillanpää Palvelimet - Bjarne Beckmann	Erkki Tolonen (Työpaketin laajuudesta johtuen sen organisointi poikkeaa muista työpaketeista)
TP 5	Kansallinen näkymä	Teemu Talja
TP 6	Käyttöoikeudet ja lisenssimallit	Maria Virtanen?
TP 7	Verkostot	Anna Niemelä
TP 8	Viestintä	Suvi Lahdenmäki / Heidi Mustajoki
TP 9	Käyttöönotto	Jukka Lehmus
TP 11	Ylläpito ja tuki	Timo Laine
TP 13	Yleisten kirjastojen mukaantulo	Bjarne Beckmann

Kirjastoverkkopalvelut

TP 15	AHAA-hankkeen tarpeet	N.N.
-------	-----------------------	------

Kullakin työpaketilla on vastuuhenkilö (työpakettivastaava) ja nimettyjä muita resursseja. Aihealueeseen kuuluva työ kerätään työpaketin alle, pilkotaan kokonaisuuksiin ja kokonaisuudet jaetaan tehtäviin. Tehtäviin liitetään tuotokset, tekijät, aikataulu- ja työmääräarviot. Liite 1:ssä kuvataan käytössä oleva työpakettisuunnitelma. Samaan pohjaan kuvataan jatkossa edistymisen seuranta.

Projektin riskit ja niihin varautuminen

Riskianalyysi

Tähän on poimittu kriittisimmiksi arvioidut riskitekijät itse projektin ja työpakettien kannalta.

Nro	Riskin kuvaus	Toiminta ja vastuutaho riskin toteutuessa	Toimenpiteet riskin toteutumisen ehkäisemiseksi	Toden- näköisyys (T=1...3)	Vaikutus (V=1...3)
	Infrastruktuuri ja järjestelmäkehitys				
	Tietoturva ja tietovuodot	Kansalliskirjasto: tekninen kehitystyö	Otetaan huomioon kehitystyössä, testaamisessa ja hallintaliittymän käytön suunnittelussa: tietoturvaliitteen lisääminen palvelusopimukseen.	1	3
	Suunniteltuja järjestelmän toiminnallisuuksia ja ominaisuuksia ei pystytä toteuttamaan suunnitellussa aikataulussa.	Kansalliskirjasto: projektipäällikkö, esimiehet	Huolellinen projektin suunnittelu, seuranta, asioiden priorisointi ja muutosten hallinta: tuotehallinnan kehittäminen ja odotusten hallinta riittävällä asiakasviestinnällä.	3	2
	Kehityksessä keskitytään kokonaisuuden kannalta epäolennaisiin asioihin.	Kansalliskirjasto: projektipäällikkö	Kehitystarpeiden priorisointi. Palvelukonseptin hallinta, esim. kansallisen näkymän ja muiden näkymien suhde kokonaisuudessa: tuotehallinnan kehittäminen ja odotusten hallinta riittävällä asiakasviestinnällä.	1	2
	Aineistojen kattava saatavuus				
	Axiell-rajapintoja ei saada toimimaan tyydyttävällä tavalla. Yleisiä kirjastoja ei saada riittävästi mukaan.	Axiell, Kansalliskirjasto, yleiset kirjastot	Axiell-neuvottelut, selvitetään yhteistyön mahdollisuus Koha-järjestelmän, Helmetin ja muiden toimijoiden kanssa.	2	3
	Museo- ja arkistojärjestelmien rajapinnat estävät museoiden ja arkistojen mukaantulon.	AHAA-hanke ja Museo2015-hanke, Kansalliskirjasto, museot ja arkistot	Yhteistyö hankkeiden ja yksittäisten organisaatioiden kanssa: työpaketti 15 AHAA-hankkeen tarpeiden täyttämiseksi.	2	3

Kirjastoverkkopalvelut

	Ulkoiset sopimukset eivät mahdollista aineistojen tuomista Finnaan / julkaisua CC0:na.	Osallistuvat organisaatiot, Kansalliskirjasto	Oikeuksien selvittäminen ja neuvottelu. Tekniset toimenpiteet, joilla käyttörajoitettu aineisto voidaan eristää CC0-aineistosta: yhteistyö kansallisten ja kansainvälisten toimijoiden kanssa.	1	3
	Yhteistyöverkostot				
	Keskeiset toimijat eivät tule mukaan asiakasliittymään <ul style="list-style-type: none"> – Puutteet lisensioidun aineiston palvelukokonaisuudessa – Finna ei vastaa yleisten kirjastojen palvelukonseptia 	OKM, Kansalliskirjasto, asiakasliittymäkonsortio, Museo 2015 ja AHAA-hankkeet	Toimitaan yhteistyössä (verkoston sitouttaminen), viestintä: palvelun profilointi ja markkinointi.	1	3
	Loppukäyttäjät				
	Finnan sisältö/toiminnallisuudet eivät täytä loppukäyttäjien tarpeita. Käyttäjät eivät käytä Finnaa ja organisaatiot tarjoavat muita palveluita loppukäyttäjilleen.	Kansalliskirjasto, osallistuvat organisaatiot, työryhmät	Yhteistyö käyttäjien kanssa, konsortion sitoutuminen, metatiedon avaaminen (mahdollistaa uudet sovellukset ja palvelut), palvelun markkinointi.	3	2
	Finnan toiminnallisuus ei korvaa olemassa olevien järjestelmien toiminnallisuutta.	Kansalliskirjasto, osallistuvat organisaatiot, työryhmät	Yhteistyö osallistuvien organisaatioiden kanssa, käytettävyytyö	2	2
	Palvelun kehittämisen hallinta				
	Osaaminen/vastuut ovat yksittäisillä henkilöillä, poissaolot yms. vaikuttavat palveluun	Projektipäällikkö ja esimiehet	Ketterä kehitys työskentelytapana, työskentelyn sekä ratkaisujen dokumentointi. Roolien ja prosessien kehittäminen, osaamisen pitkäjänteinen kehittäminen, koulutus, lisäresursointi.	3	3
	Palvelun hidas toimivuus, hitaat vasteajat, ohjelmiston toimivuuteen liittyvien ongelmien ratkonta	CSC ja KK:n Finna palvelun tuki ja ylläpito	Palvelun tekninen valvonta (CSC), raportointi, teknisen toimivuuden kattava testaus.	1	3
	Finnan hyötyjä ei pystytä mittaamaan ja osoittamaan rahoituksen pieneneminen	Kansalliskirjasto, osallistuvat organisaatiot	Tunnuksien kerääminen, analysointi ja esittely sekä kehittäminen yhteistyössä konsortion jäsenten kanssa.	1	2

Liitteet

Liite 1: Työpakettikuvaus (myöhemmin)

Liite 2: Työpakettisuunnitelmat ja edistymisen seuranta (myöhemmin)